

ἐπιδημία χωρὶς νά τὴν προσβάλῃ. Εὐχόμεθα καὶ ἐλπίζομεν νά εἶνε τὸ δεύτερον. Ὡπωσδήποτε ἦτο πρόωρος ἡ τρομακτικὴ εἶδησις, τὴν ἐποίαν πρὸ τινῶν ἡμερῶν ἀνέγραψεν ἐφημερίσις τις πρωτὴν ὅτι ἐνέσκηψεν εἰς Ἀθήνας ἡ νόσος ὑπὸ τὴν μορφήν χολερίνης. Ἄ, ὄχι, ἔχομεν καιρὸν ἀκόμη! Ἄς ἐτοιμασθῶμεν πρῶτα ὀλίγον. . .

ΑΝΤΙΠΑΛΟΣ

ΦΟΙΤΗΤΑΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ¹

Ἡ εἰς τὸ πανεπιστήμιον φοίτησις ἤρχιζε κατὰ μέσον ὄρον τὸ δέκατον ἔκτον ἔτος τῆς ἡλικίας, διήρκει δὲ πέντε ἔτη μέχρι ὀκτώ. Ἐπὶ τῶν φοιτητικῶν θρανίων παρεκάθητο λοιπὸν ἀναμῖξ εἰκοσιτετραετείς ἢ καὶ τριακοντούτεις ἄνδρες καὶ ἀγένεια μεριάκια, προσερχόμενα ἐν συνῳδίᾳ τῶν παιδαγωγῶν αὐτῶν. Τὸ ἔργον δὲ τούτων, ἔνεκα τῶν γνωστῶν ἠθῶν τῶν χρόνων ἐκείνων, δὲν ἦτο πάντῃ εὐχερές· τὸ φλογερὸν αἷμα νεότητος, ἐν ταῖς παραδόσεσι τῶν παιδικῶν ἀνατρεφομένης, νοσηρὰς ἀναθυμιάσεις εἰς τὴν φαντασίαν ἀναπέμπον, παρῳρμα τοὺς φοιτητὰς εἰς ἀναιδῆ πρὸς τοὺς νεανίσκους βλέμματα, εἰς ψιθυρισμούς, εἰς ἐπιθέσεις. Οἱ πρὸς τοὺς φύλακας τούτων διαπληκτισμοὶ ἦσαν τι σύνθητες. Ἐδέησε δ' ἐπὶ Προκλου νά χωρισθῶσιν οἱ λύκοι ἀπὸ τῶν προβάτων.

Οἱ παιδαγωγοὶ ἀποτελοῦσιν ἰδιάζοντα τύπον ἐν τοῖς χρονικοῖς τοῦ φοιτητικοῦ ἐν Ἀθήναις βίου. Ἴδου μετὰ ποίας λυρικῆς ἐξάρσεως τοὺς περιγράφει ὁ ἐκ τοῦ σύγγεγυς ἰδῶν αὐτοὺς Λιθάνιος. «Οὔτοι φρουροὶ τῆς ἀνθούσης ἡλικίας, οὔτοι φύλακες, οὔτοι τείχος, ἀπελευνόντες τοὺς κωκῶς ἐρῶντας, ἀπωθοῦντες, εἴργοντες, οὐκ ἐῶντες ὀμιλεῖν, ἀποκρούμενοι τὰς προσβολὰς, ὑλακτούντες κύνας πρὸς λύκους γιγνόμενοι. . . καὶ νυκτὸς ἡκούσης τῷ πατρὶ μὲν ἔξῃστιν ἐν ὑπνῷ κείσθαι. . . ὁ δὲ αὐτὸν τε καὶ τὸν νέον ὑπάγει τῷ λύκῳ, καὶ πρῶτον αὐτὸν ἀρπνίσας, ἐπ' ἐκείνον ἐρχεται, πλέον τι τῶν ἀλεκτρονίων ποιῶν, ἐγείρων τῇ χειρὶ. . . καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ (τοῦ διδασκάλου) διδόμενα τῷ παιδί τῷ παιδαγωγῷ φυλάττεται, δι' ὧν γὰρ ὧν ἡ φυλακὴ γένοιτο τῶν παιδαγωγῶν ἐστίν, ἐπικαιμένων, κεκραγῶτων, ῥάβδον δεικνύντων, σκύτος σειόντων, εἰς μνήμην τὸ ληρθὲν ἀγόντων τοῖς περὶ αὐτὸ πόνοις⁽²⁾».

Διὰ τὴν ἀγρυπνον ταύτην φρουρήσιν καὶ δι' ἄλλους λόγους πᾶν ἄλλο ἢ φιλία καὶ ἀγάπη συνέδεδε παιδαγωγούς καὶ φοιτητὰς. Οἱ φοιτητὰι ἐξεδικοῦντο τοὺς ἐχθρούς αὐτῶν ὅπου καὶ ὅπως

ἠδύναντο, ἀλλ' ἡ ἰδιοφυστάτη βίαστος ἦτο ἡ διὰ τοῦ τάπητος, ἣν περιγράφει ὁ Λιθάνιος καὶ ἣτις ἠνάγκασε τὸν μικρὸν Δημοσθένη, ὡς ἐπεκλήθη ὁ εὐγλωττος σοφιστής, νά γράψῃ τὸν περὶ τοῦ τάπητος λόγον αὐτοῦ. Κρατοῦντες τάπητα κατὰ γῆς, περισσότεροι ἢ ὀλιγώτεροι κατὰ τὸ μέτρον αὐτοῦ, ἔθετον εἰς τὸ μέσον τὸν παιδαγωγὸν καὶ ἀνέριπτον αὐτὸν ὑψηλά· ἐγέλων δὲ ἠχηρῶς οἱ τε δρᾶσται καὶ οἱ περιεστῶτες, διὰ τὸν τρόπον καὶ τὴν παραζάλην τοῦ παιδαγωγοῦ καὶ διὰ τὰς φωνάς, ἃς ἐξέβαλλον ἀναρριπτόμενος καὶ καταπίπτων· καὶ ὅτε μὲν ἐπιπτεν ἐντός τοῦ μετεώρου τάπητος ἐσώζετο, «ποτέ δὲ ἀμαρτῶν αὐτοῦ χαμαὶ τ' ἐστὶ καὶ τοῖς μέλεσι ζημιωθεὶς ἀπῆλθεν».

Ἡ ἀνήσυχος ὁρμὴ ἡ τὸ πνεῦμα, ὡς τὴν χεῖρα, εἰς ἐπιθέσιν κινουσα, οὐδὲ τῶν καθηγητῶν ἐφείδετο· ἐνωρὶς ἤδη αἱ πλήρεις σκώμματος καὶ πικρίας ἐπωνυμίαι ἐρίπτοντο κατὰ τῶν διδασκάλων ὡς ὀξεία βέλη ὑπὸ εὐστόχων τοξευτῶν· πλὴν ἄλλων, ὁ πολυγραφώτατος στωϊκὸς Χρυσίππος ἀπεκλήθη καλαμοβόας, διότι μακρόθεν μόνον καὶ διὰ τοῦ καλάμου ἐβόα οὐχὶ δὲ καὶ κατ' ἀντιπαράστασιν ἀνεσκέυάζε τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ Καρνεάδην, τὸν ἰδρυτὴν τῆς νέας Ἀκαδημείας, ὁ δὲ ἐπικούρειος Ἀπολλοδώρος ἐπωνομάσθη κηποτύραννος διὰ τὸ ἦθος αὐτοῦ τὸ τραχὺ καὶ αὐταρχικόν.

Εὐτράπελα ἀνέκδοτα καὶ κακεντρεχεῖς κατὰ τῶν διδασκάλων σίλλοι, ὧν τὸ ἱστορικῶς ἀξιόπιστον ἠδύνατο πολλάκις ν' ἀμφισβητηθῇ, διεπιβάζοντο πιστῶς ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ὡς πανεπιστημιακαὶ παραδόσεις. Περὶ τοῦ μνησθέντος Χρυσίππου ἐλέγετο ὅτι κληθεὶς εἰς δεῖπνον ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἔπιε τόσον πολὺ, ὥστε ἔσκασεν εὐθύς μετὰ τὸ συμπόσιον. Ὁ δ' ἐν τῷ Πτολεμαίῳ διδασκῶν Καρνεάδης σφοδρῶς κραυγᾶν ἠνώχλει τοὺς ἄλλους διδάσκοντας, ἕως οὗ ὁ γυμνασιάρχης ἐν τέλει ἠναγκάσθη νά παρακαλέσῃ αὐτὸν νά διδάσκῃ ὄχι τόσον ὑψηλοφώνως.

— Δός μοι μέτρον τῆς φωνῆς! εἶπε μετὰ δριμύτητος ὁ νεοακαδημαϊκός.

— Μέτρον ἔχεις τὴν ἀκοήν τῶν ἀκρατῶν σου! ἀπεκρίθη ἐτοιμῶς ὁ γυμνασιάρχης.

Ἡ περὶ τοῦ Πολέμωνος διήγησις τοῦ Λαερτίου⁽¹⁾ ἀποδεικνύει ὅτι οὐδὲ κατ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους τῆς ἀρχῆς τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας τὰ ἀκρατήρια τῶν φιλοσόφων ἦσαν σεβαστὰ καὶ ἀπαραβίαστα.

Ὁ περικαλλῆς καὶ ἐξ εὐπατριδῶν τὸ γένος ἔλκων Πολέμων ἦτο κατὰ τὴν νεότητα αὐτοῦ εἰς ἄκρον ἀκόλαστος καὶ διακεχυμένος· ἐκθεβακχυμένος εὐρεθεὶς ποτε κατὰ τὴν Ἀκαδημειαν εἰσῆλθεν ἐστεμμένος μετ' ἄλλων συμποτῶν εἰς τὴν σχολήν, καθ' ἣν ὤραν ἐδίδασκεν ὁ Ξενοκρά-

¹ Ἴδε σελ. 118.

⁽²⁾ Λιθάνιος ἐκδ. Reiske III. 255. 256.

(1) IV 3. 1—8.

της. Ὁ οἰνοβαρὴς καὶ παράφορος νέος προσεπάθησε διὰ σκωμμάτων παντοίων καὶ διακοπῶν καὶ θορύβου πολλοῦ νὰ περιαγάγῃ εἰς σύγχυσιν καὶ ἀμηχανίαν τὸν σοβαρὸν φιλόσοφον. Ἄλλ' ὁ Ξενοκράτης ἐξηκολούθει τὴν διδασκαλίαν ἤρεμος καὶ ἀπαθής. Ἡ πλήρης μεγαλείου καὶ ἀληθῶς φιλοσοφικῆ ἐκείνη αὐτοκράτεια καὶ ἀταραξία, τοιαύτην βαθεῖαν ἐντύπωσιν ἐνεποίησεν εἰς τὸν Πολέμωνα, ὥστε αὐθημερόν, διαρρήξας πάντα πρὸς τὸ παρελθὸν δεσμόν, ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Ξενοκράτους· ὑπερέβαλε τοὺς πάντας κατὰ τὴν φιλοποनीαν, ἠδουκίμησεν ὑπὲρ πάντας, κατέστη προσφιλέστατος εἰς τὸν διδάσκαλον μαθητὴς καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἀκαδημείας, τέταρτος αὐτῆς σχολάρχης. (Πλάτων, Σπεύσιππος, Ξενοκράτης, Πολέμων).

Καὶ ἐν αὐτοῖς δὲ τοῖς ἀχροατηρίοις δὲν ἐφέροντο πάντοτε οἱ φοιτηταὶ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν καθηγητῶν. Αὐτόπτης μάρτυς τῶν γινομένων παρέχει τὴν ἐξῆς πλήρη ζωῆς εἰκόνα τῶν συμβαινουσῶν σκηνῶν· «Καλούμενοι οἱ νέοι ἐπ' ἀκρόασιν εἰσέρχονται βραδύτατα, ὡς νύμφαι, ἡ ὡς βαδίζοντες ἐπὶ σκονιῶν, κινούντες τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἡδὴ κατημένων· ἀρξαμένου δὲ τοῦ λόγου, λέγουσι πολλὰ πρὸς ἀλλήλους περὶ ἡνιόχων καὶ μίμων καὶ ἵππων καὶ ὄρχηστῶν, πολλὰ δὲ καὶ ὑπὲρ μάχης ἢ γενομένης ἢ μελλούσης, ἔτι δὲ οἱ μὲν ἴστανται, ὅμοιοι πρὸς ἀγάλατα μὲ χειρὰς ἀκινήτους, ἄλλοι δὲ διὰ τῶν δακτύλων τὰς ῥίνας ἐνοχλοῦντες· ἄλλοι καθίζουσι διὰ τῆς βίας τὸν κινηθέντα καὶ ἄλλοι ἀριθμοῦσι τοὺς ἐπισηρομένους, ἢ ἔτι παιδαριωδέστερα πράττουσιν... Ἄλλοτε ἦσαν ἄλλως τὰ πράγματα. Εὐθύς ὡς ἐξήρχοντο τοῦ ἀχροατηρίου προσεπάθουν νὰ συναρμόττωσι τὸν λόγον, καὶ ἦσαν περίλυποι ἂν διέφευγέ τι εἰς αὐτοὺς. Τρεῖς δὲ καὶ τέσσαρας ἡμέρας ἐπέξειργάζοντο τὸ μάθημα κατ' οἶκον (1)

Ἐκτός δὲ τῆς αἰθούσης τί ἔπραττον :

«Χρήματα παρὰ τοῦ πατρὸς λαμβάνων (ὁ νέος) ὡς τῶ σοφιστῆ κομιῶν, τὰ μὲν εἰς πότους ἔτρεψε τὰ δὲ εἰς κύβους· εἰσπηδᾷ, κέκραγε, πάντας ἡγεῖται καθάρματα (2) βλασφημῶν εἰς χυρσοχόον, ἀσελγαίνων εἰς σκυτοτόμον, παίων τέκτονα, λακτιζῶν ὑφάντην, ἔλκων κάπηλον, ἀπειλῶν ἐλασιπόλαις (3) . . . καὶ ταῦτα ἐν τοῖς σώμασι τῶν νέων ὀρώντας (τοὺς πατέρας) τεκμήρια τῶν πολέμων, οὐλὰς ἐν κεφαλαῖς, οὐλὰς ἐν προσώποις, οὐλὰς ἐν χερσὶ, οὐλὰς πολλαχού. (4)

Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ἐν τῇ περὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ὁμιλίᾳ αὐτοῦ, ἀφηγούμενος τὰ κατὰ τὸν φοιτητικὸν βίον ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἐγνώρισεν τὸν μέλλοντα ἐγκάρδιον αὐτοῦ φίλον, λέγει, περὶ τῶν φοιτητῶν :

«Πηδῶσι, βοῶσι, οὐρανῶ πέμπουσι κόνιν, ἢ

νιοχοῦσι καθήμενοι, παίουσι τὸν ἀέρα . . . τοῦτο καὶ αὐτοὶ πάσχουσιν ἀτέχνως περὶ τοὺς ἑαυτῶν διδασκάλους καὶ ἀντιτέχνους, ὅπως πλείους τε ὦσιν αὐτοὶ, κακείνους εὐπορωτέρους ποιῶσι . . . Προκαταλαμβάνονται πόλεις, ὁδοί, λιμένες, ὄρων ἄκρα, πεδία, ἐσχατιαί, οὐδὲν ὅ,τι μὴ τῆς Ἀττικῆς μέρος ἢ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος (1).

Σκοπὸς τῶν στρατηγικῶν τούτων κινήσεων καὶ πορειῶν ἦτο ἡ ἄγρευσις τῶν ἐξ Αἰγύπτου ἢ Προποντίδος ἀφικνουμένων νηλίδων· ὁ ἀκρωμίτης ἡγούμενος τῆς ὀλομελείας τοῦ σωματείου ἐπορεύετο εἰς λιμένα τῆς Ἀττικῆς· ἂν δ' εὐρίσκετο καὶ ἄλλο σωματεῖον ἐκεῖ συνεπλέκοντο διὰ ῥοπάλων ἢ λίθων ἢ καὶ ὄπλων, οἱ δὲ διὰ τῶν πλοίων ἀφικόμενοι περιέμενον, οἱ δυστυχεῖς, τὴν ἐκβασιν τῆς μάχης, ὅπως περιέλθωσιν ὡς λάφυρον εἰς τὸν νικητὴν.

Ὅπως οἱ Γερμανόπαιδες ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἰδεῶδες αὐτῶν ἔχουσι τὴν ἀκαδημαϊκὴν ἐπὶ τῆς παρειᾶς οὐλῆν, ὁμοίως τὴν φαντασίαν τῶν παιδῶν τῶν χρόνων ἐκείνων ἐπλήρουν ὄνειρα φοιτητικῶν ἀνδραγαθημάτων : «Ἀκούων ἔγωγε ἐκ παιδός, λέγει ὁ Λιθάνιος, τοὺς τῶν χορῶν ἐν μέσασιν ταῖς Ἀθήναις πολέμους καὶ ῥοπάλα τε καὶ σιδηρον, καὶ λίθους, καὶ τραύματα, γραφὰς τε ἐπὶ τούτοις καὶ ἀπολογίας καὶ δίκας ἐπ' ἐλέγχους, πάντα τὰ τολμώμενα τοῖς νέοις . . . ἀγαθοὺς τε αὐτοὺς τοῖς κινδύνοις ἡγούμενη· δικαίους δὲ οὐχ ἤττον τῶν ὑπὲρ τῶν πατρίδων τιθεμένων τὰ ὄπλα· εὐχόμενη τε τοῖς Θεοῖς γενέσθαι καὶ ἑμαυτῶ τοιαῦτα ἀριστεύσαι· καὶ δραμεῖν μὲν εἰς Πειραιᾶ τε καὶ Σούνιον καὶ τοὺς ἄλλους λιμένας, νέων ἐφ' ἀρπαγῇ, τῆς ὀλκάδος ἐκβάντων· δραμεῖν δὲ ὑπὲρ τῆς ἀρπαγῆς αὐτῆς εἰς Κόρινθον κριθησόμενον». (2)

Τοιοῦτο τὸ παιδικὸν ὄνειρον· ἴδωμεν τώρα καὶ τὴν πραγματώσιν του.

Μετὰ πολλὴν ναυτικὴν κατέπλευσεν εἰς Γέραστον, ἔπειτα δὲ εἰς λιμένα τινὰ παρὰ τὰς Ἀθήνας· ἤρχετο δὲ ν' ἀκούσῃ τὸν ῥήτορα Ἀριστοδῆμον ὡς εἶχεν ὑποσχεθῆ ἐν Ἀντιοχεῖα, μέλλων νὰ γίνῃ καὶ ἀκρωμίτης τοῦ σωματείου αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐν Πειραιεῖ ἔπεσεν εἰς χεῖρας ἄλλοῦ σωματείου, ζωγράφου αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ἰδίου καθηγητοῦ. Τὴν ἀκόλουθον ὁμῶς προΐαν τὸ σωματεῖον τοῦτο κατετροπώθη ὑπὸ τῆς ἰσχυρᾶς ὁμοφυλίας τῶν Ἀράβων, οἵτινες ἀναρπάσαντες ἐνέκλεισαν ἐντὸς μικροῦ πύθου αὐτὸν καὶ ἐκράτουν αἰχμάλωτον, ἕως οὗ δι' ὄρκου ἐβεβαίωσεν ὅτι θὰ προσέλθῃ εἰς τὸν διδάσκαλον αὐτῶν Διόφραντον. Βραδύτερον ἐθεώρει τοῦτο ὡς εὐτύχημα ὁ Λιθάνιος. Ἐστερήθη μὲν τὴν τιμὴν τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ εἰς ἀκρωμίτην, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἔκρινεν αὐτὴν ἡμιστὰ ἀξιοζήλευτον. «Ἔργον τοῦ ἀκρω-

1) Λιθάνιος : πρὸς τοὺς νέους· I. 199—201. 2) I. 198. 3) III 254. 4) I. 203.

(1) Γρηγ. Ναζιανζ. 43. 15. 16.

(2) Περὶ τῆς ἑαυτοῦ τύχης I. 15—16.

μίτου εἶνε, λέγει, κατ' ἀνάγκην νὰ διοργανοῖ συμπόσια ἐπὶ συμποσίων, νὰ σωρεύῃ χρέη ἐπὶ χρεῶν, καὶ ἀφ' οὗ καταναλώσῃ πᾶσαν τὴν περιουσίαν του, νὰ δανείζεται πρὸς 25 καὶ 30 τοῖς ἑκατόν». Ὁ Λιβάνιος ἄλλως ἐν τῷ σωματείῳ αὐτοῦ ἐλάχιστον ἐδείξε ζῆλον, ἥμιστα δὲ συνετέλεσεν εἰς προαγωγὴν αὐτοῦ. Ἔμενε μακρὰν τῶν συμποσίων, ἐργαζόμενος ἢ περιοδεύων, οὐδένα δ' ἐνοχλῶν, ἀφίετο ἡσυχος ὑπὸ τῶν ἄλλων.

Μετ' ἀληθοῦς ἐνθουσιασμοῦ περιγράφει ὁ Εὐνάπιος τὴν εἰς Ἀθήνας ἀφίξιν αὐτοῦ καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Προαιρεσίου δεξιῶσίν του. Ἐκκαίδεκαέτης ἦλθεν ἐκ Λυδίας, τῆς πατρίδος αὐτοῦ, εἰς τὴν πόλιν τῆς Παλλάδος, μετὰ πολλῶν αὐτοῦ ὀμηλικῶν. Ὁ πολυμήχανος πλοίαρχος, φίλος ὢν τοῦ διδασκάλου, διέταξε τὰ κατὰ τὸν πλοῦν οὕτω, ὥστε εἰς Πειραιᾶ νὰ καταπλεύσῃ περὶ μέσας νύκτας. Οὕτω δὲ κατέστησεν ἀδύνατον τὴν ὑπ' ἄλλων σωματείων ἀρπαγὴν τῶν νεηλίδων. Ἐν βαθεῖα νυκτὶ ἀνῆλθον εἰς Ἀθήνας, μετὰ δῶρον πορείαν. Ὁ Εὐνάπιος, εἰ καὶ ἀσθενὴς ἐκ τοῦ πλοῦ, ἠναγκάσθη νὰ συμβαδίσῃ. Τὸ μεσονύκτιον ἐκρούσθη ἡ θύρα τοῦ ὀγδοηκονταεπταετοῦς τότε διδασκάλου· κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶχε διανοηθῆ ὁ πλοίαρχος ὅτι εἰς τόπον ὅπου πρὸς κατοχὴν ἑνὸς ἢ δύο παιδαρίων συνήπτοντο πεισματῶδες μάχαι, τῷ ἐπετρέπετο ἢ μικρὰ ἐκείνη ἐνόχλησις, ἀφ' οὗ ἐπρόκειτο περὶ φορτίου ὄλου νέων διψῶντων παιδείας. Ἐκ τῶν νεηλίδων τινὲς μὲν ἦσαν διὰ τὸν πλοῦτον αὐτῶν εὐπρόσδεκτοι, ἄλλοι διὰ τὸ ῥωμαλέον αὐτῶν παράστημα καὶ τὴν στιβαρότητα τῶν γρόνθων, προσόντα πολύτιμα διὰ τὰς μελλούσας μάχας· «ἐγὼ, ἐπιλέγει ὁ Εὐνάπιος μετὰ ματαιόφρονος μετριοφροσύνης, μόνον τὴν εἰς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς πολυμάθειάν μου ἠδυνάμην νὰ ἐπιδείξω.» Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Προαιρεσίου ἐπεκράτει ἄμετρος χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις· ὁ περιφημος σοφιστὴς ἔθηκεν αὐθωρεὶ ὅλην τὴν πόλιν εἰς κίνησιν· ἔπεμψε δεξιά, ἀριστερά, εἰς συγγενεῖς, εἰς φίλους, ζητῶν καταλύματα· πρὸ τῆς αὐγῆς πάντες οἱ νεηλίδες εὐρίσκοντο ὑπὸ στέγην, ἀπολαύοντες τῆς ἡσυχίας, ἧς μεγάλην εἶχον πράγματι ἀνάγκην. Ἀπὸ τῆς ἐπαύριον, φυσικά, συγκατελέγοντο εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Προαιρεσίου. Μόνον ὁ Εὐνάπιος ἦτο ἀσθενὴς, πρὸς μεγάλην θλίψιν τῶν ἄλλων Λυδίων. Ἡ πόλις ἅπασα, διηγείται μετὰ συγκινήσεως ὁ μέλλων Νεοπλατωνικός, ἦτο βεβητισμένη εἰς βαθὺ πένθος ὡς ἐπὶ μεγάλῳ τινὶ δυστυχίματι. Μετὰ τὴν ἀνάρρωσίν του ὁ Προαιρεσιος ἐδείξε πρὸς αὐτὸν ἀληθῆ πατρικὴν στοργὴν καὶ ἀπῆλλαξεν τῆς εἰσαγωγικῆς τελειῆς διὰ τὰς ταλαιπωρίας καὶ κακουχίας, ἃς συνεπήγοντο αἱ διατυπώσεις αὐτῆς, ὡς εἶδομεν.

Ἡ φιλία συνδιατριβῆ διδασκάλων καὶ ἀκροατῶν περὶ τῆς ἤδη ἐγένετο λόγος, διετηρήθη καὶ κατὰ

τοὺς μετέπειτα χρόνους· ἐγκάρδιος ἦτο ὁ ζῆλος, μεθ' οὗ οἱ σοφισταὶ καὶ ῥήτορες ἐδεξιοῦντο τοὺς εἰς αὐτοὺς προσερχομένους νέους· ἐμερίμων περὶ ἐνοικίσεως αὐτῶν εἰς καλὰς οἰκίας τῆς πόλεως, ἐποιοῦντο κοινούς μετ' αὐτῶν περιπάτους, ἐδάνειζον εἰς αὐτοὺς εὐχαρίστως βιβλία ἐκ τῶν βιβλιοθηκῶν των, ἐν γένει δὲ κατέβαλλον πᾶσαν φροντίδα περὶ τῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς αὐτῶν εὐεξίας. Ἄν ὁ φοιτητὴς ἦτο ἀσθενὴς, ἐπεσκέπτετο αὐτὸν κατ' οἶκον ὁ καθηγητὴς. Ὁ Γέλλιος διηγείται ὅτι ὁ διδασκαλὸς αὐτοῦ Ταῦρος συχνὰ συνεκάλει τοὺς ἀκροατὰς αὐτοῦ εἰς δειπνον· λιτόν μὲν ἦτο τοῦτο, ἀλλ' ἢ πρὸ τοῦ δειπνοῦ καὶ ἢ μετ' αὐτὸ ὦρα κατηναλίσκετο εἰς ὠφελίμους συνδιαλέξεις. Ἡ δὲ φιλοφροσύνη τοῦ Ταύρου εἶνε τοσοῦτω μᾶλλον ἀξία λόγου, καθόσον ὁ φοιτητὴς Γέλλιος ἦτο ψυχρὸς καὶ ἀνιαρὸς εἰς τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀναστρεφόμενους.

Ὁ Κικέρων, νέος ἐν Ἀθήναις σπουδάζων, ἔγραφεν εἰς φίλον αὐτοῦ :

«Πρὸς τὸν Κράτιππον διάκειμαι μᾶλλον ὡς υἱὸς ἢ ὡς μαθητὴς· διότι ὅχι μόνον ἀκούω αὐτοῦ εὐχαρίστως, ἀλλὰ καὶ ἀγαπῶ καὶ τιμῶ διὰ τὸ ἀξιαγάπητον αὐτόν. Μετ' αὐτοῦ διάγω ὀλόκληρον τὴν ἡμέραν συχνὰ δὲ καὶ μέρος τῆς νυκτός· διότι παρακαλῶ αὐτὸν νὰ συνδειπνῇ μετ' ἐμοῦ ὅσον τὸ δυνατόν συχνότερα. Ἀφ' οὗτου δ' εἰσήγαγον τὴν συνήθειαν ταύτην ἔρχεται πολλάκις ἀπρόσκλητος εἰς τὸ δειπνον, καὶ συνδιαλέγεται μεθ' ἡμῶν, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης σχολαστικότητος, μετὰ πολλῆς δὲ χάριτος. Διὰ τοῦτο φρόντισε ὅσον τὸ δυνατόν γρηγορώτερα νὰ γνωρίσῃς τὸν ἐξαιρετον καὶ ἀξιαγάπητον αὐτόν ἄνθρωπον. Ἐγὼ οὐδὲ στιγμὴν ἀπομακρύνομαι τοῦ αὐστηροῦ τὸ ἦθος ἀλλὰ καὶ τόσον χαρίεντος τοῦτου ἐταίρου· διότι ἐκ τῶν μελετῶν ἡμῶν καὶ τῶν ἐκάστοτε συνδιαλέξεων δὲν ἀποκλείεται καὶ ἡ εὐτραπέλια. Ἐνωκίασα εἰς αὐτόν κατοικίαν πλησιέστατα ἐμοῦ, προσπαθῶ δὲ ὅση μοι δύναμις διὰ τῶν μικρῶν μου μέσων νὰ προσέλθω ἐπίκουρος εἰς τὴν πτωχείαν αὐτοῦ. . . Πέμψον μοι, σὲ παρακαλῶ, ἓνα γραφεῖα Ἑλληνα, εἰ δυνατόν. Διότι καταναλίσκω πολὺν χρόνον καὶ κόπον εἰς ἀντιγραφὴν τῶν χειρογράφων».

Ἄν ἡ φιλοφροσύνη καὶ ἡ ἀβρότης τοὺς τρόπους ἀπετέλουν τὸν κανὼνα ἐν ταῖς πρὸς τοὺς φοιτητὰς σχέσεσι τῶν καθηγητῶν, δὲν ἔλειπον ἐνίοτε καὶ αἱ ἐξαιρέσεις· ὁ Φιλόστρατος διηγείται ὅτι ὁ ἐκ Κιλικίας Φίλαργος βίαιος ὢν καὶ ὀξύθυμος ἀνὴρ ἐρράπισε τὴν ὥραν τοῦ μαθήματος ἓνα τῶν ἀκροατῶν του νυστάζοντα. Φαίνεται δ' ὅτι ἡ φήμη τῆς βαρείας παλάμης αὐξήσασα σὺν τῷ χρόνῳ ἐπέβαλε σεβασμὸν καὶ εἰς τοὺς δυσηνωτέρους τῶν ἀκροατῶν καὶ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ θεωρηθῆ ὁ ἰδιοκτήτης αὐτῆς ὡς τύπος καθηγητοῦ, σχῆμα διδασκάλου.

Ὅχι! σπανίως ἐν τούτοις ἐκινούνο καὶ τῶν φοιτητῶν αἱ χεῖρες, ἀλλ' εἰς χειροκρότησιν· διότι τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῶν ἐξέφραζον διὰ χειροκροτημάτων καὶ ἀνευφημιῶν, ἀνεγειρόμενοι καὶ ἀναπηδῶντες ἐκ τῶν θρανίων τῶν. Προσφιλεῖς διδάσκαλοι ἐγίνοντο δεκτοὶ πρὸ τῆς ἐνάργεως τῆς ἀκροάσεως διὰ παταγωδῶν χειροκροτημάτων. Ῥήτωρ δὲ τις ἦτο ἰδιαζόντως ὑπερήφανος καὶ εὐτυχής, διότι εἰς τῶν ἀκρατῶν αὐτοῦ ἔβρουγχο, ὡσεὶ πεντήκοντα καὶ ἐκλόνιζε διὰ τῶν ἐπευφημιῶν τὸ θέατρον αὐτοῦ. (1)

Καὶ τὸ εὐθυμον μέρος τοῦ βίου δὲν παρημελεῖτο ὑπὸ τῶν φοιτητῶν, ὡς εἶδομεν ἤδη ἐν ταῖς διηγήσεσιν αὐτοπτῶν μαρτύρων. Τὴν ἡμέραν ἐπαίζον κύβους καὶ ἐσφαίριζον· οὐδ' οἱ καθηγηταὶ ἀπηξίουον νὰ μετέχωσι τοιοῦτων διασκεδάσεων, ὁ δ' ἀριστοτελικὸς Λύκων ἦτο περιώνυμος ὡς ὁ πρῶτος σφαιριστὴς τῶν Ἀθηνῶν. Τὴν νύκτα διήλαυνον θορυβωδῶς τὰς ὁδοὺς, πληροῦντες ζωῆς τὰς σιγηλὰς καὶ καθευδοῦσας ἀγυῖας, ταράττοντες τὸν ὕπνον τῶν φιλησύχων ἀστῶν· ἐνίοτε ἐκώμαζον ὑπὸ τὰ παράθυρα ὠραίας τινός, τὴν δ' ἐπαύριον ἡ κόρη ἔλεγε πρὸς τὴν θεραπαινίδα τῆς, ὡς ἐν τινι κωμωδίᾳ τῶν χρόνων ἐκείνων: « Ἐν μέσῳ τῆς ἡσυχου νυκτός, ἤκουσα μελωδικὰς φωνὰς πρὸ τῆς θύρας μου. ὦ, μὰ τὰς Μούσας, μαγευτικὸν ἤχει τὸ ἄσμα των, γλυκυτέρα τῆς τῶν Σειρήνων εἶνε ἡ φωνή των». Ἐν τῇ μέθῃ αὐτῶν ἐπετίθεντο κάποτε κατ' ἀφυλάκτων οἰκιῶν, ὅπως οἱ σύγχρονοι συνάδελφοὶ τῶν ἐν Ἀθῆναις ἀναρριχώμενοι σβύνουσι τοὺς φανούς τοῦ ἀεριοφωτός, ἢ ἀφαιροῦσιν ἐπιγραφὰς καταστημάτων ἢ ἐκρίζουσι παραθυρόφυλλα.

Ὡς βλέπομεν ὁ φοιτητικὸς βίος ἐν Ἀθῆναις τὸ πάλαι ἔχει ἰδίαν μορφήν, ἰδίαν τελετὰς καὶ διατυπώσεις καὶ παραδόσεις. Τὴν ῥοπαλοφορίαν, τὴν θραῦσιν τῶν κεφαλῶν, τὰς ἐν τοῖς ἀκροατηρίοις σκηναίς, ἀλλὰ καὶ τὸ αὐταρκές τῶν σπουδάζοντων καὶ τὴν πρὸς τὴν πένιαν καὶ τὰς στερήσεις ἡρωϊκὴν πολλάκις καρτερίαν, ἔχουσι κοινὰ πρὸς τοὺς συγχρόνους οἱ πάλαι ἐν Ἀθῆναις φοιτηταὶ· τὴν συνένωσιν δὲ εἰς σωματεῖα, τὴν καθ' ὁμάδας ἐν ἀγάπῃ καὶ συμπνοίᾳ συμβίωσιν, τὸν στενὸν

πρὸς τοὺς καθηγητὰς σύνδεσμον κοινὰ πρὸς τοὺς Γερμανοὺς. Ἀλλὰ μεθ' ὅλας τὰς μεταβολὰς, ἃς ὑπέστη μετὰ τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἡθῶν ἐν Ἀθῆναις, γενικὸν διὰ τῶν αἰῶνων γνώρισμα, οἶονεὶ οὐσία καὶ ὑπόστασις τοῦ φοιτητικοῦ βίου, εἶνε ἡ αἰσιόδοξος ἀντίληψις τῆς ζωῆς, ἡ θορυβώδης καὶ ἀνὰ τὰς ὁδοὺς διαχουμένη εὐθυμία, τὸ σπρίγος τοῦ σώματος καὶ τῆς καρδίας. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὰ θαυμάσια φοιτητικὰ ἄσματα τῶν Γερμανῶν, ἅτινα ὑπῆρξαν καὶ εἶνε ἡ μελωδικὴ ἔκφρασις τῶν πόθων μυριάδων ψυχῶν ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας, καὶ εἰς τὰ σοφὰ χεῖλη διαπρεπῶν φιλοσόφων καὶ φιλόλογων, καὶ εἰς τὰς κωνιορτώδεις σελίδας τοῦ Φιλοστράτου, τοῦ Εὐναπίου, τοῦ Ὀλυμπιοδώρου, ἕνα πόθον συνήνητιστα θερμὸν — τὸν πόθον πρὸς τὰ ἀπηχοῦντα τὸ γλυκὺ τῆς νεότητος ἄσμα, πρὸς τὰ ἀνεπιστρέπτει ἀποπτάντα ἔτη τοῦ φοιτητικοῦ βίου!

O wie liegt so weit, was mein einst war!

AP. Π. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

ΚΟΡΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ¹

ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑ^c HANNAH LYNCH

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Συνέπειαι τῶν θυμβουλῶν τοῦ βαρῶνου.

Ἦτο ἡ παραμονὴ τοῦ χοροῦ τῆς Κυρίας Ἰαροβόσκη. Παρῆλθεν ἑβδομάς ἀφότου ὁ Ροδόλφος Ἐρενστάιν εἶχε λάβει τὴν ὀδυνηρὰν εὐχαρίστησιν τοῦ νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν δεσποινίδα Νατσελγούβερ. Ἦτο νέος καὶ εὐπειρέαστος, ὥστε μία ἑβδομάς ἤρκει πρὸς ἐπενέργειαν νέων ἐντυπώσεων. Εἰς αὐτὸ τὸ μεταξύ ἐσύχναζε τὸν διακεκριμένον διπλωματικὸν κύκλον τῶν Ἀθηνῶν. Ἐξέδραμεν εἰς Τατόϊ μὲ τοὺς Μώβραην, ἐπαίξε cricket μὲ τὸν Βίνσεντ καὶ διεσκεδάσε μὲ τὰ ἀγγλοπρόφερα Γαλλικὰ του, ἐπαίξε tennis τὸ ἀπόγευμα μὲ τὰς θορυβώδεις Ἀμερικανίδας, τὰς ὁποίας ἡ θεία του δὲν ἐνοστιμείετο, — ἐπαίξε δὲ καὶ à quatre-mains τὴν καβατινὰν τοῦ Raff μὲ τὴν δεσποινίδα Eméroude Ρεβιτάση. Ὁ Βαρῶνος Χοενφὲλς ἦτο ὑπερευχαριστημένος μὲ τὸν ἀνεψιὸν του καὶ μὲ τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς συμπεριφορᾶς του, τὸν ἤθελεν ὁμως κάπως τολμηρότερον καὶ ἤψυχε νὰ τὸν ἴδῃ ἐξοικειωμένον πρὸς τὸ κάπνισμα.

— Προσθέτει ἀξίαν εἰς ἕνα ἄνδρα, ἔλεγε, τὸ νὰ ἠμπορῇ νὰ ἐκτιμῆσῃ τὴν ποιότητα ἐνὸς καλοῦ σιγάρου. Προσδεύεις ἀναμφιβόλως. Χθὲς τὸ βράδυ σὲ εἶδα μὲ τὴν δεσποινίδα Ρεβιτάση. Ἐφέρεσο ἀξιόλογα, μὲ χάριν καὶ εὐγένειαν, ἠμπορῶ νὰ σοῦ εἰπῶ, Ροδόλφε, ὅτι καὶ ἡ θεία σου

(1) Τὰ κυρίως φιλοσοφικὰ ἀκροατήρια ἦσαν τὸ Λύκειον, ἡ Ἀκαδημία, ἡ Στοά, τὸ Παλλάδιον, τὸ Ὀδεδεῖον· ἐκτὸς τούτων ὅμως δι' ἀκροάσεις ἐγίνετο γρήγισ καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων, δικαστηρίων κλπ. Ἀλλ' ἐν τῇ τελευταίᾳ περιόδῳ τοῦ ἐν Ἀθῆναις πανεπιστημιακοῦ βίου, ἕνεκα τῆς ἐκρύπτου καταστάσεως, ἦν ἐν μέρῳ περιέγραψαν ὁ Λιβάνιος, ὁ Εὐνάπιος, ὁ Γρηγόριος, ἔπαυσεν ἡ ἐν δημοσίαις ἀκροατηρίοις διδασκαλία. Ἐπὶ πολὺν χρόνον οἱ διδάσκαλοι πρὸς ἀποτροπὴν συγχρούσεων, πολλάκις αἰματηρῶν, δὲν ἐτόλμων νὰ διδάξωσι δημοσίᾳ. Οἱ εὐπορώτεροι δ' αὐτῶν πρὸ πάντων δ' οἱ σοφιστὰὶ ἔκτιζον ἴδιον ἀκροατήριον: θέατρον, διδασκαλεῖον ἢ μουσεῖον, πολυτελές, μαρμαρόστροτον καὶ θεατρειδές.